Onder d'n Kroezeboom

Kwartaaluitgave van de Historische Vereniging Old Reurle

Jaargang 28, nr. 4 (december 2012)

Van de voorzitter

Beste mensen,
Het is zover. Wij hebben het 500e lid, waar wij al lang op zaten te wachten, mogen begroeten. Het zijn Marcel Groote Haar en partner die voor deze mijlpaal hebben gezorgd. In 2003 mochten wij het 400e lid begroeten. Wij hopen dat er nog vele nieuwe leden mogen volgen.
Zoals bekend wordt kasteel Ruurlo verkocht en moeten wij ook helaas het Koetshuis verlaten. Wij zijn bezig om onderdak te vinden in onze bibliotheek aan de Dorpsstraat.
Zover is het nog niet maar later meer hierover. Leo en Bert zijn nog altijd elke woensdag bezig met het archief. Petra Schreuder houdt zich met de archivering van onze boeken bezig. Het is veel werk, maar zij doen het graag.
Na een voorbereiding van negen maanden is ons kind geboren, dat deelt Bert Kettelerij mee.
Het gaat om het boek van De Achterhookse Folkloredansers.
Bert, namens Old Reurle en Ap Schepers, namens Sophia's Lust, hebben hieraan meegewerkt. Op negen november werd het gepresenteerd in het Koetshuis. De Boerendansers, zoals wij ze meestal noemen, vonden het leuk om het uit te brengen waar het ook ontstaan is.
Bert, van Anny Cactus, is van plan om in de kas weer het een en ander te veranderen.
De vrijwilligers van 'ons', de 'Kasmensen' onder leiding van Henk Klein Brinke, hebben daar op ingehaakt.
Ook zij gaan weer veranderingen aanbrengen en nieuw bouwen. Wat het precies wordt en hoe het er uit komt te zien is ons nog niet bekend.
Wel hebben wij gehoord dat het gaat om een plein en een veldsmederij. Dat is het tipje van de sluier dat opgelicht werd.
Wij zijn nieuwsgierig en houden u op de hoogte.

De eerste twee thema-avonden zijn weer achter de rug. Deze avonden werden goed bezocht.
Wij hopen u ook op de volgende avonden weer te ontmoeten.
Het is alweer de laatste Kroezeboom van 2012. Het gaat inderdaad vlug en daarom wil ik nu al alle leden en huisgenoten, onze sponsoren en iedereen die ons een warm hart toedraagt PRETTIGE KERSTDAGEN en een GOEDE JAARWISSELING wensen.

Tot de volgende keer.
Met vriendelijke groet, Dinant Chr. Weenk.

500ste lid voor Historische Vereniging Old Reurle

We hebben ons 500e lid mogen inschrijven, lang hebben we er naar uitgezien maar nu is het dan een feit.
Het is Marcel Groote Haar, uit Ruurlo.
In ons archief in het Koetshuis bij kasteel Ruurlo heeft een afvaardiging van het bestuur Marcel en zijn partner ontvangen.
Bert Kettelerij feliciteerde hem namens het bestuur en gaf uitleg over wat hij van Old Reurle kon verwachten in het seizoen.
Mw. Groote Haar ontving bloemen en beide één jaar gratis lidmaatschap.
Op de vraag aan Marcel waarom hij lid was geworden zei hij: Ik was twee keer bij de tandarts in het tijdschrift "Onder d'n Kroezeboom" een interessant artikel aan het lezen en steeds kwam de assistente mij roepen.
Toen dacht ik: “dan maar lid worden”.

Bert Kettelerij feliciteert dhr. en mw. Groote Haar

Schenkingen

Van Willem Gotink hebben we voor ons archief zes kokers met landkaarten gekregen.

Nog leverbaar

“Historische” rijmprenten

Op verzoek van Weevers Grafimedia is er ter gelegenheid van het evenement “De slag om Grolle” door Gerard Post van der Molen (thema inleider over drukken en drukpersen afgelopen winter) een rijmprent A3 formaat ontworpen en gedrukt op een van zijn historische persen in een gelimiteerde genummerde oplage.
Deze rijmprent, met daarop een afbeelding van Frederik Hendrik en een “Klinckdicht” van Joost van den Vondel is verkrijgbaar voor € 16,75 incl. € 6,75 verzendkosten door € 16,75 over te maken op rek.nr. 366402374 t.n.v. Weevers Grafimedia Groenlo o.v.v. Rijmprent Grol.
De opbrengst is bestemd voor “Het documentatiecentrum Groenlo” en ten dele voor de “Stichting Fundación Jan Lechner” Universiteitsbibliotheek Leiden voor aanschaf Spaanse werken met betrekking tot de Opstand. U kunt de € 6,75 verzendkosten uitsparen door direct bij Gerard Post van der Molen deze prachtige unieke prent af te halen, Haarskamp 53 te Ruurlo. T: 450284
E: g.postvandermolen@xs4all.nl

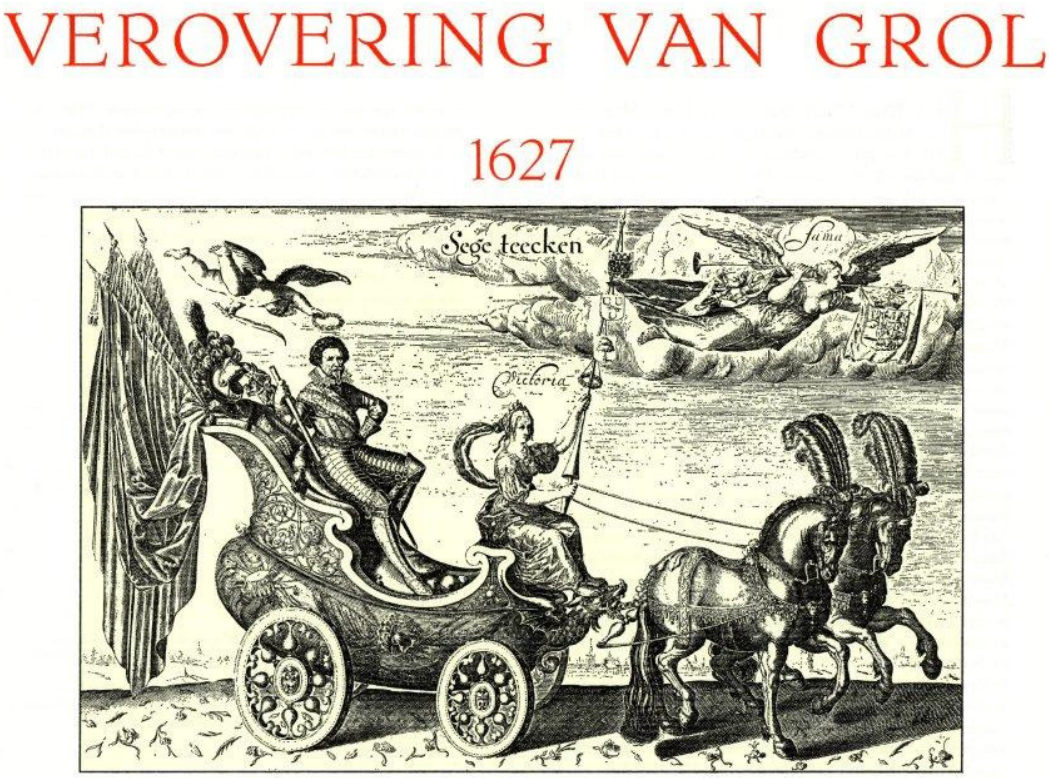

Kopij

De sluitingsdatum betreffende kopij voor ‘Onder d’n Kroezeboom’ nr. 1 is voor 1 februari 2013.
U kunt het verzenden naar: braakhekkewh84@gmail.com of voor het adres, zie de colofon. Hebt u een interessant onderwerp laat het ons weten. Met elkaar kunnen we er wellicht een interessant of lezenswaardig stukje van maken.

Winterprogramma Historische Vereniging “Old Reurle” 2012-2013

In het komende seizoen van oktober tot maart zullen er op alle tweede woensdagen van de maand weer interessante lezingen worden gehouden.
Ook dit jaar is er met betrekking tot de onderwerpen weer geprobeerd om “voor elk wat wils” te zorgen!

De **oktober**lezing (op 10-10) was verzorgd door dhr. J. Aagten uit Doetinchem en had als titel: “Allemaal netjes in de rij”, dhr. Jan Aagten uit Doetinchem heeft verteld uit eigen werk.

De **november**lezing (op 14-11) was verzorgd door mw. F. Siero en mw. V. Arendsen uit Doetinchem en had als titel:
“Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers”.
Mevrouw Femia Siero heeft gesproken over het Erfgoedcentrum 't Brewinc te Doetinchem. Zij heeft tekst en uitleg gegeven over het werk dat het Erfgoedcentrum doet en heeft gedaan en wat de mogelijkheden zijn voor iedereen die 't Brewinc wil bezoeken.
Tevens kwam Vera Arendsen, streektaalconsulente bij het Erfgoedcentrum over dialectprojecten praten.

De **december**lezing (op 12-12) zal worden verzorgd door dhr. H. Brinkman uit Goor en heeft als titel: “Gebruiken rond oud en nieuw”.
Herman Brinkman leest kerstgedichten en andere toepasselijke gedichten voor uit eigen werk. Hiervoor heeft hij o.a. een Koninklijke onderscheiding ontvangen.
Verder zal hij vertellen over het maken van de midwinterhoorn, de geschiedenis en het gebruik ervan. Zowel de christelijke als de heidense traditie. Ook zal hij een kerstverhaal voorlezen en de foekepot zal de nodige aandacht krijgen. Alles vertelt hij in het dialect.

De **januari**lezing (op 09-01) zal worden verzorgd door de Historische Vereniging "Old Noordijk" en heeft als titel "Slachtvisite".
Enkele leden van de Noordijkse vereniging zullen vertellen over de gebruiken rondom de slachtvisite en daar hoort natuurlijk een heerlijke 'preuverieje' bij!
Mogelijk dialect gesproken.

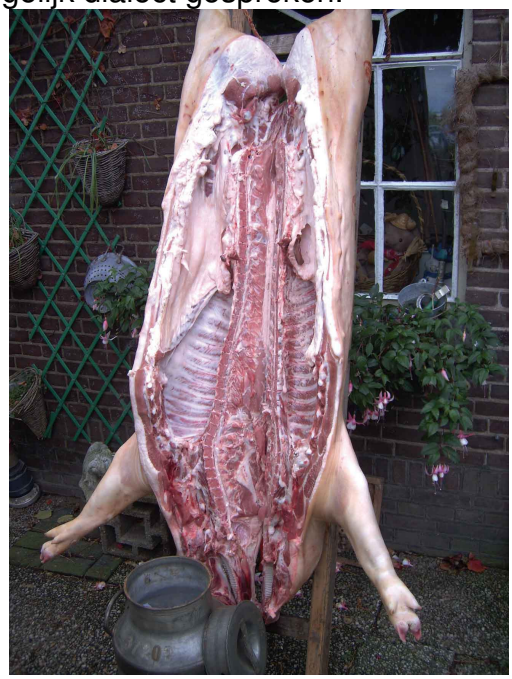

De **februari**lezing (op 13-02) zal worden verzorgd door dhr. J. Berends uit Doetinchem en heeft als titel: "De oorsprong en de loop van de IJssel".
De lezing zal gaan over de oorsprong en de loop van de IJssel en Jan Berends kennende vertrouwen we er op dat het een zeer boeiende avond zal gaan worden.

De **maart**lezing (op 13-03) aansluitend op de jaarvergadering zal worden verzorgd door leden van de "Dialectkring".
Dhr. Gerard Uwland uit Ratum vertelt enkele humoristische verhalen, dhr. Wim Kemink uit Eibergen vertelt het historische verhaal van de eerste experimenten met maisteelt in de Achterhoek en dhr. Derk Jan ten Hoopen uit Zuidwolde / Neede vertelt over zijn huisartsenpraktijk en leest gedichten. Dit alles natuurlijk allemaal in het dialect.

DIALECTKRING ACHTERHOOK EN LIEMERS

Alle avonden zijn op woensdag, worden gehouden bij 'De Sprankel' Domineesteeg te Ruurlo en beginnen om 20.00 uur, met uitzondering van de ledenvergadering in maart. Deze begint om 19.30 uur. Uitvoerige informatie met betrekking tot het onderwerp van de lezingen vindt u te zijner tijd in het 'Contact'.

Graag tot ziens op onze avonden!

Henk van de Pedde

In de uitgave jaargang 28, nr. 1 (maart 2012) was een prachtig gedicht gepubliceerd zonder precies te weten wat de herkomst van dit mooie "De veer joargetieden" was. Na publicatie meldde zich echter een naast familielid van de auteur en werd het al gauw duidelijk dat het zich om één van de vele pennenvruchten van Henk Nijhof, in Ruurlo beter bekend als Henk van de Pedde, handelde. Gezien zijn grote verdiensten voor Ruurlo's culturele leven, met name vanuit 't Brook, heeft de redactie het plan opgevat in deze uitgave daar nog eens extra aandacht aan te schenken. Via een gezellig gesprek met zoon André en een koffer vol met tastbare "herinneringen" kunnen we u het volgende (weliswaar zeer beknopte) beeld schetsen van deze alleskunner.

Verknocht aan ’t Brook

Henk Nijhof werd op 29 augustus 1934 geboren op “de Pedde” aan de Slootsdijk in ’t Brook te Ruurlo. Na zijn huwelijk met Minie te Kiefte vestigde het paar zich rond 1961 aan de Bedelaarsdijk. Ze kregen drie kinderen, André, Rita en Gerdie. Henk is altijd een verknochte bewoner van het “Reurlse Brook” geweest en gebleven. En naast zijn baan als ambtenaar buitendienst bij de Gemeente Ruurlo stak hij veel tijd in revue en toneel. Acteren zat hem in het bloed en voor wat de kinderen betreft….de appel valt niet ver van de boom. Hij speelde, regisseerde, zat in het bestuur van de “Toneelvereniging tot Nut En Genoegen” kortweg T.N.E.G. maar in Ruurlo altijd steevast Brooks Toneel genoemd, schreef diverse revues en trad op in het revuegezelschap “De Klungels”. Hiermee trok hij “het land in” zoals André mij mededeelde. Vanaf 1945, het jaar waarin aan de bomen langs de Groenlose weg pamfletten werden gespijkerd om te komen tot oprichting van een toneelvereniging in ’t Brook, tot aan 1985, was Henk onafgebroken erbij geweest. Een respectabele lijst met evenzo indruk makende toneelstukken werd afgewerkt. Natuurlijk veelal blijspelen waar hartelijk om gelachen kon worden. Ook maakte Henk deel uit van de spelersgroep van het Openluchtspel welke landelijke bekendheid genoot. Hij schreef diverse gedichten in het dialect, waaronder “Het kloppend hart” hetgeen we u hieronder aanbieden. De Koekoekschool heeft altijd een bijzondere plaats bij hem ingenomen en hij heeft er met pijn in het hart afscheid van genomen in 1982, toen de school, door gebrek aan voldoende aantallen kinderen, haar deuren moest sluiten. De opgesomde eigenschappen en inspanningen, naast vele, vele andere vrijwilligerstaken hebben er toe geleid dat Henk in 1997, door de toenmalige gemeente Ruurlo is onderscheiden met de “Zilveren Windhond”.

Op 27 augustus 2001 is deze “alleskunner” overleden.

Zoals gezegd, publiceren wij onderstaand het gedicht over de school, welke zo’n belangrijke plaats bij Henk heeft ingenomen.

Lou Banda.

Henk voor de kachel in z’n favoriete bezigheid: toneelspelen

Een kloppend hart

Wat waren wie bliej ton ze an de Grolseweg begonnen,
met stenen, steigers en metseltonnen.
Het joar der op stapten de kinderen noar binnen,
de schole was kloar, de eerste lessen konnen beginnen.
Wat waren wie dankbaar en wat veulen wie ons groot….
Er was een kloppend harte in ’t Brook.

Het onderwies stond ten opzichte van noe nog neet zo hoog an de top,
moar toch staken wie der altied wat van op.
In een lokaal met kachels dee branden op holt en op kollen,
het was veur ons feest as dee dinge neet branden wollen.
Wie mochten dan gewoon noar huus hen goan.
Tot den anderen dag, dan mossen wie weer gewoon op de stoepe stoan.

Um de schole hen worden van alle spöllekes e’daon
en ie zaggen ’t personeel as kloeken tussen de kuukens goan.
Bokspringen, hardlopen en doarbiej de kneene deur de bokse vallen,
de deerns lientje springen of tegen de mure an ballen.
Het vermaak was altied weer groot…
onder de beume bie’j de Koekoekschole in ’t Brook.

Moar der zollen ok andere tieden an goan brekken,
de oorlog leet al dat mooie zo somber betrekken.
Ton kwam veur de schole het grote verlies…
op ens was ze weg, onze juffrouw de Vries.
Ze was net als al eur anderen op het transport gesteld.
Het verhaal van de reis hef ze de kinderen nooit verteld.

Moar noar al dat donker ging de zunne weer schienen
en geleidelijk an begon zich alles weer normaal te riegen.
Weer spöllen de kinder um de schole in ’t Brook
maor het aantal dat worden steeds minder groot
En van uut Den Haag hadden ze het al gauw bestuurd,
de schole mos dichte in onze mooie buurt.

En noe ja mensen, noe is het dan zo wiet,
het kloppend hart van ’t Brook is uut de tied.
Het was neet meer te verhinderen…
ie hebt völle betekent veur de brookse kinderen.
Doarum geef wie oe as herinnering en dank,
namens 50 jaorig Brooks Toneel disse bank.

Geschreven door Henk Nijhof (van de Pedde) 1982, afscheid van de Koekoekschool
De laatste twee regels zijn speciaal door Henk herschreven in 1995 i.v.m. plaatsing van de bank.

De Rusluie1

Zoals in editie Jaargang 28, nr. 2 van Onder d'n Kroezeboom al eens gesuggereerd in aansluiting op het relaas over de handelswegen in de Achterhoek (en Twente) wil ik nu uw aandacht vragen voor een ander deel van onze handelsgeschiedenis. De aanleiding hiertoe is enerzijds de opmerking inhoudende dat de Achterhoeker (voor zover die bestaat of heeft bestaan) erg behoudend was ingesteld en daardoor nauwelijks deel had aan de handelsontwikkelingen welke elders is ons land plaatsvonden. Ik doel hierbij ook op een Ruurlo dat qua leefomstandigheden in de 17e eeuw vergelijkbaar moet zijn geweest met een dorp als Vriezenveen maar zich in die periode duidelijk anders ontwikkeld heeft. Anderzijds doordat ik het genoegen had in 1996 een studiebezoek aan de interessante stad St.Petersburg te kunnen brengen. Bij één van de vele rondleidingen kwam ik in contact met de locatie Grote Gostiny Dvor aan de Nevski Prospekt, een groot winkelcentrum waarbij de Vriezenveners met name werden genoemd als medeontwikkelaars van dit gebied en waar zij tijdens hun vele handelsreizen tussen 1720 en 1920 plachten te vertoeven. Een periode uit onze handels-geschiedenis waar in onze vaderlandse geschiedenisboeken nauwelijks aandacht werd besteed en sterk onderbelicht is gebleven.

Friezen in het veen

Waar de eerste bewoners van Vriezenveen ruim zeshonderdvijftig jaar geleden precies vandaan kwamen is niet helemaal duidelijk. Volgens een akte uit het rijksarchief in Zwolle vestigden zich in 1323 ongeveer twintig gezinnen van Hollandse kolonisten in Almelervene, een gebied dat het huidige Almelo en Vriezenveen bestreek. Almelervene werd bestuurd door de Heren van Almelo. Deze grootgrondbezitters waren in dienst van de bisschop van Utrecht en sloten, ter bevordering van de ontginningen waar zij alleen maar baat bij hadden, overeenkomsten met de kolonisten en verleenden hen privileges. Deze eerste Hollandse kolonisten kregen al vroeg in de 14^{e} eeuw versterking van Friezen die op de vlucht waren geslagen voor de overstromingen en de oorlogen tussen de Schieringers en de Vetkopers, twee partijen van "onbestemde samenhang" die van de 14^{e} tot in de 16^{e} eeuw Friesland in staat van voortdurende burgeroorlog hielden. Het zijn volgens de Vriezenveners deze "Vrije Vresen" die hun voorvaderen waren.

De eerste vermelding van Vriezenveen stamt uit 1364, toen Evert van Hekeren, heer van Almelo een privilegebrief schreef voor de vrije Friezen, hun erfgenamen en alle mensen die op het veen woonden "van de Wierdense Weuste tot de Bawesbeek".

Vriezenveen rond 1700

De brief betrof de zogenaamde boterpacht.
Een pacht die moest worden voldaan in natura (en niet was af te kopen), door jaarlijks één emmer boter "Zwolse maat" te voldoen op Sint Maarten op Huis Almelo.

De heer van Almelo had vrije Friezen toegelaten om het veen te koloniseren. Hoogst waarschijnlijk waren het dus Friezen en Hollanders. De Friezen waren bedreven in het vervenen en de Hollanders waren goed in de waterbeheersing. Het Almelervene, zoals Vriezenveen voor de 15e eeuw werd genoemd was ontstaan uit een veertigtal boerderijen die zich in de breedte uitstrekten van de huidige Schipsloot tot het later gegraven Overijssels kanaal. Elke boerderij had een breedte van zestien "akker" dus van 16x7 is 112 meter. Ten oosten hiervan bleef een terrein liggen, de zogenaamde Oosterhoeven en ten westen waren dat de Westerhoeven en Woesten. Deze gronden bleven onverdeeld en waren waarschijnlijk gemeenschappelijk bezit. De nederzetting Almervene groeide en in het midden van de 15e eeuw was het dorp zo veranderd door, wat we tegenwoordig inbreiding noemen, dat de verschillende boerderijen niet meer zestien akker breed waren maar gereduceerd tot tien of zelfs acht akker breed.

De eerste Vriezenveense nederzetting in de 14e eeuw lag in de omgeving van de Oudeweg, bij het inmiddels gedempte riviertje de Aa. Midden in het gebied van moerassen en oerbossen stond het kloostер van Sibculo. De paters hadden zelf de paterswal gegraven, een dijk die nog steeds bestaat, en die Vriezenveen (op twee uur gaans) met Sibculo verbond. De Vriezenveners voorzagen hun kloosterburen van turf. Ze groeven het hoogveen af en verbouwden op de zogeheten dalgronden granen en vlas. Vriezenveen kreeg de typische vorm van een straat- of dijkdorp, een langgerekt dorp langs een weg of een dijk, waarachter in smalle stroken de ontgonnen percelen liggen.
Uit opgravingen tijdens ruilverkavelingswerkzaamheden blijkt dat dit oudste Vriezenveen aan het eind van de 15e eeuw is verplaatst naar een hoger gelegen gebied, waarschijnlijk omdat men in de natte jaargetijden steeds te kampen had met water. De eerste bewoners van Almelervene hebben dus ongeveer twee eeuwen op de drassige grond in de buurt van de Oudeweg geleefd.

Bommen Berend
Aan de tweede nederzetting kwam in 1666 abrupt een einde. De Duitse bisschop uit Münster, Bernhard von Galen, bijgenaamd Bommen Berend, plunderde en roofde rond 1665 Twente leeg en bezette Enschede, Oldenzaal en Ootmarsum. Bommen Berend deed herhaaldelijk invallen in ons land onder het mom dat hij zijn oude rechten op de heerlijkheid Borculo opeiste. De werkelijke redenen voor zijn "bezoek" waren van strategische aard en zijn wens Twente terug te brengen naar het katholicisme. Alle dorpen en steden welke sinds het begin van de 17e eeuw overwegend protestant waren geworden werden met harde hand door de bisschop tot de roomse kerk herbekeerd.
Eind december 1665 rukte het leger van de bisschop op en kwam gevaarlijk dichterbij. Het moeras rondom het Vjenne had de inwoners tot dan toe goed beschermd, maar begin januari 1666 trok het leger van de bisschop met 1500 ruiters over het ijs. De kerk en de boerderijen gingen in vlammen op, het vee werd het veen in gedreven om het uit de handen van de vijand te houden. Het dorp werd volkomen met de grond gelijk gemaakt en er waren veel slachtoffers te betreuren. Voor de tweede keer verhuisden de Vjenneboeren noordwaarts en weer op een hoger gelegen stuk grond bouwden ze een nederzetting aan de huidige Dorpsstraat. Aan het eind van de 17e eeuw had Vriezenveen haar definitieve plek gekregen.

De linnenhandel
De vroege Vriezenveners waren in de eerste plaats boeren. Ze verbouwden vlas, tarwe, rogge en boekweit op de karige grond, hadden een kleine veestapel en hielden bijen, die een belangrijke nevenbron van inkomsten waren. De turfhandel was niet onbelangrijk, maar werd beperkt door de geringe transportmogelijkheden. De toenemende bevolking kon met deze middelen met moeite bestaan en werd gedwongen, zij het op bescheiden schaal, handel te drijven. In de winter en het vroege voorjaar reisden de boeren als marskramer door het land om lijnzaad, olie en het in huisnijverheid geweven linnen te verkopen. Ze maakten daarbij gebruik van de Hanzeroute door de Duitse deelstaten, maar ook gingen ze naar Holland, met name naar Amsterdam, dat zich meer en meer op internationale handel was gaan richten terwijl het oosten van het land zich er langzamerhand van afgekeerd had. De Vriezenveners betrokken er logementen zoals het bekende "De Bijenkorf" op de Nieuwedijk, waar handelaren en zeelieden bijeenkwamen om te onderhandelen en het laatste nieuws uit te wisselen. Ze lieten er hun linnen bleken en gingen vanaf het IJ regelmatig scheep naar verre bestemmingen als Spanje, Portugal, Italië en West-Indië!! De linnenhandel werd gaandeweg steeds belangrijker. Naast het vak van linnenkoopman ontstond ook het vak van wever. Toen er aan het eind van de 17^{e} eeuw een overschot aan wevers ontstond, trok ook deze groep de grenzen over om hun diensten elders aan te bieden. In de 17^{e} eeuw wordt in Overijssel de handel in linnen en zaad de belangrijkste bron van inkomsten genoemd. Kleine Almelose fabrikanten werden de voornaamste producenten en leveranciers toen het "huisgeweven" linnen niet meer aan de marktvraag kon voldoen.

De grenzen over
Op hun tochten bleven ze dus niet altijd in eigen land, maar overschreden ze de grenzen. Vooral Oost-Friesland, Oldenburg en de Duitse Oostzeekust waren populair bij de Vriezenveners. Ook de oude centra van de Hanzehandel, Bergen in Noorwegen, Kopenhagen en Riga waren in trek. De meesten reisden alleen of in gezelschap van een compagnon. Sommige reizende handelaren kwamen nooit meer terug, vermeldt een "Schoutengerigt" uit het begin van de 18^{e} eeuw. Ze hielden zich in vreemde landen op of waren spoorloos verdwenen. De familie wachtte dan gelaten enige maanden op de terugkeer van man, zoon of broer en gaf ten slotte de hoop op: beroofd, vermoord of door een ziekte getroffen, veronderstelde men, en de naam van de ongelukkige werd bijgeschreven in het Kerkregister.

Rusland
Lang voor het tijdperk van Peter de Grote en de stichting van Sint-Petersburg bestonden er al handelsbetrekkingen tussen Holland en Rusland. De eerste stad die in relatie tot deze (vooral Vlaamse) handel genoemd wordt is Novgorod, dat in de 13^{e} eeuw een belangrijke stapelplaats van de Hanze was. Moskou nam deze handelspositie in de 15^{e} eeuw over. Ten tijde van Ivan de Verschrikkelijke verschenen er in 1578 al Hollandse schepen aan de rivier de Dwina.
Archangelsk was de belangrijkste Russische havenstad aan de Witte Zee, die vooral Vlaamse en Zeeuwse kooplieden aantrok. De stad lag ongeveer 30 mijl landinwaarts aan de rivier de Dwina. In de 17^{e} eeuw waren in zowel Moskou als Archangelsk Hollandse handelshuizen gevestigd, in beide steden woonden zelfs al zoveel Hollanders, dat ze er een eigen kerk hadden gesticht.

Peter de Grote
Met de regeringsperiode van Peter de Grote brak voor Rusland een nieuw tijdperk aan. In 1697 kwam de jonge tsaar met een groot gezantschap naar Holland. Peter leerde het vak van scheepstimmerman en was zeer leergierig en geïnteres-

seerd in alles wat hem onder ogen kwam. Na een bezoek aan de hoogleraar anatomie professor Frederik Ruysch raakte hij in de ban van de chirurgie, sloot vriendschap met de Amsterdamse burgemeester Nicolaas Witsen, ontmoette architecten, beeldhouwers, boekdrukkers en uitvinders. Hij zwierf op vrije dagen door Amsterdam en bestudeerde de gang van zaken. Hij plaatste grote orders en trok veel deskundigen aan om hem te volgen naar Rusland. Instructeurs, meesters, professoren en werklieden. Honderden Hollanders gingen scheep naar Archangelsk, om voor langere of korte tijd in Peters rijk te werken.

Scheepswerven, ijzerfabrieken en geschutgieterijen werden in Archangelsk opgericht. Maar eerst moest tsaar Peter slag met Zweden leveren om het Ingermanland aan de Oostzee te veroveren, want in die moerassige uithoek van zijn rijk wilde hij zijn nieuwe hoofdstad bouwen. Archangelsk had namelijk als groot nadeel dat de haven voor de helft van het jaar dichtgevroren was. De Oostzeehavens, die het hele jaar door bereikbaar waren, waren in handen van de Zweden.

In 1698 kwam Peter terug naar Rusland en legde zich in hoofdzaak toe op de scheepsbouw om de Zweden twee jaar later de oorlog te verklaren. De Russen bezetten Ingermanland maar verloren de eerste slag om Narva. Kort hierna, 1702, versloegen de Russen de Zweden bij Notenburg, dat door Peter werd omgedoopt tot Schlüsselburg.

Begin 1703 kregen de Russen de rivier de Neva in handen en vanaf dat tijdstip begon Peter een vesting te bouwen ter verdediging van het veroverde gebied aan de monding van de Neva.

Sint-Petersburg

Op Peters naamdag, 29 juni, kreeg de stad haar naam: Sankt Peterboerg ofwel Sint-Petersburg. Op Hazeneiland, een klein eilandje in de delta van de Neva liet Peter een fort bouwen, de huidige Peter en Paulvesting, hetgeen in vijf maanden klaar was en legde daarmee de basis voor het huidige Sint-Petersburg. Peter had de Italiaanse architect Trezzini uitgenodigd om de ontwerpen te maken voor de gebouwen en de vestingwerken. Deze was sterk beïnvloed door de stijl van het welvarende Holland van die tijd hetgeen in de basis van het huidige Sint-Petersburg is terug te vinden. De Zweden deden nog herhaaldelijk vergeefse pogingen om het verloren gebied weer in handen te krijgen, maar de laatste aanval in 1714 werd afgeslagen, mede door de inzet van de arbeiders die aan de bouw van Sint-Petersburg werkten. Hiermee was de vrede nog niet getekend en in de jaren na 1714 bleef het rommelen in de Oostzee. Dit weerhield Peter er niet van na voltooiing van de de vesting energiek te beginnen aan de bouw van de stad. Zo'n 40.000 werklieden, voornamelijk lijfeigenen waren hierbij betrokken. Men zegt dat de bouw van Sint-Petersburg tienduizenden mensenlevens heeft gekost en dat de stad op beenderen gefundeerd is. Ten tijde van de bouw van het fort, de huidige Peter en Paulvesting, waren het met name ziekten die veel slachtoffers eisten, zoals moeraskoorts en dysenterie.

Hollandse kerk in Sint Petersburg na 1834

Niet alleen de Russen vierden de vrede met grote blijdschap, ook de Hollandse

kooplieden in Amsterdam waren opgelucht. Na de Vrede van Nijstad werd de handel op de Oostzee met groot enthousiasme hervat. Ook Narva, Reval en Riga behoorden nu tot het Russische rijk. Maar een ruilhandel zoals in Archangelsk werd niet meer opgezet, er werd nu gewoon voor de goederen betaald. Peters voorkeur voor alles wat Hollands was bleef. Peter liet een scheepvaartreglement opstellen dat vrijwel gelijk was aan het Hollandse. Hij nam de Hollandse driekleur over, met dat verschil dat hij de rode baan naar beneden verplaatste; tot 1917 was de Russische vlag wit-blauw-rood en sinds 1991 is hij dat opnieuw.

Amsterdam stond model voor zijn nieuwe hoofdstad. Peter wilde dat er grachten kwamen met aan weerszijden bomen. Die grachtengordel moest aangelegd worden op het huidige Vasili-eiland waar Peter het centrum had gepland. Tijdens zijn afwezig-heid werden zijn ontwerpen echter verkeerd geïnterpreteerd . Toen Peter terug-kwam waren de straten te smal uitgevoerd om er nog grachten in te kunnen graven.

Na de Vrede van Nijstad kwam de internationale handel goed op gang; de Oostzee was weer veilig en Sint-Petersburg ontwikkelde zich snel van bouwput tot centrum van de handel. In 1725 stierf Peter op 52 jarige leeftijd. De tsaar met zijn onstuimige plannen had zijn doel bereikt. Sint Petersburg, een stad op een winderig, moerassig stuk grond was gesticht en zou uitgroeien tot een mondaine wereldstad, een wereldhaven, een poort naar het Westen.

Het is omstreeks deze tijd dat de geruchten van de Nieuwe Stad doordrongen tot een armoedig dorp in Overijssel, Vriezenveen.

De Rusluie

Zoals gezegd begaven de Vriezenveners zich rond 1700 uit armoede in de handel van vooral land- en tuinbouwzaden met daarnaast de handel in huis geweven linnen. Met dit laatste artikel ging men verder dan alleen de boer op, overschreed grenzen en meldde zich aan de Duitse Oostzeekust. Wanneer precies de eerste Vriezenveners in hun handelsomzwervingen de Nieuwe Stad Sint-Petersburg aandoen is niet bekend. Wel wordt er melding gemaakt dat er na de Vrede van Nijstad, in het kielzog van Peter de Grote enkele Vriezenveense wevers, op zoek naar werk, opdoken. Een van hen heette Engberts; een naam die een belangrijke rol speelt in de geschiedenis van de Rusluie.

Maar als je een Vriezenvener vraagt hoe het allemaal is begonnen zal hij je het verhaal over Jan Smelt vertellen. Deze Vriezenveense linnenkoopman reisde elke winter door de Duitse deelstaten tot aan de Oostzee. De handel ging slecht, hij verkocht praktisch niets. Op een goede dag bevond hij zich te Lübeck, in het Haus der Schiffergesellschaft, een herberg die destijds het trefpunt was van zeelieden en kooplui. Men kon er zich voor een zeereis inschrijven naar een handelsbestemming, maar moest soms dagenlang wachten op goede wind. In deze herberg zou Jan Spelt een Zweedse zeekapitein hebben ontmoet, bij wie hij zijn beklag deed over de slechte handel. De kapitein bood Smelt aan om mee te varen naar de nieuwe stad in Rusland waarheen zijn schip zou vertrekken. In Vriezenveen werd tijdenlang niets meer van Smelt vernomen en men vermoedde dat hij dood was. Maar na een half jaar deed een stralende Smelt zijn herintrede in het dorp, met de mededeling dat daar in Sint-Petersburg voor iedereen goud te verdienen was, op dat moment werden de Rusluie geboren.

Dit is de meest gangbare versie van het verhaal. In een variant is er sprake van een Amsterdamse herberg De Bijenkorf en een Noorse kapitein die hem meeneemt naar Sint-Petersburg. Wat waarheid is, is niet meer na te gaan. Wat wel

heel waarschijnlijk is, is dat de route in de beginjaren over zee ging. Rusland was immers in de jaren tussen 1740 en 1750 in oorlogen met Polen en later in de Zevenjarige Oorlog verwikkeld. De landwegen moeten dus wel onveilig geweest zijn. Bovendien blijkt nergens uit dat de Vriezenveners in die tijd over land verder dan Stettin kwamen.

Ontwikkeling

De Hollanders die rond 1720 in Sint-Petersburg woonden, waren voor een groot deel Amsterdamse kooplieden, afkomstig van Archangelsk en Moskou. De "grote" trek van de Vriezenveners kwam eerst rond 1740 op gang. Sint-Petersburg ontwikkelde zich in een stormachtig tempo. Werd het aantal inwoners in 1750 op 80.000 geschat, in 1789 waren dat er al 217.000. Met haar paleizen, parken en tuinen was de stad op weg een belangrijke plaats in te nemen onder de Europese hoofdsteden. De granieten kademuren en balustrades langs de Neva waren nog onder Katharina I afgebouwd; het winterpaleis was gereedgekomen onder tsarina Elizabeth. Veel grote paleizen aan de Neva waren in aanbouw. Italiaanse en Franse bouwmeesters overstelpten de straten met barok en classicisme. De stad had al een heel ander aanzicht dan ten tijde van de aankomst van de eerste Rusluie. Op de Russische troon zat Katharina de Grote. Katharina wilde een verlichte vorstin zijn. Dit betekende onder meer dat ze er een hoge mate van tolerantie op na hield ten aanzien van buitenlanders, in de geest van haar voorganger Peter I. Haar regering stond de Rusluie dan ook niets in de weg, zodat hun handel in deze tijd opbloeide.

De Compagnieën

Deze situatie bood echter ook kansen voor nieuwelingen. Hun komst veranderde de aanpak van de Rusluie, die de winkels in de Gostiny Dvor aan de Nevski Prospekt mede tot ontwikkeling hadden gebracht, ingrijpend. De groeiende concurrentie eiste een groter en gevarieerder aanbod. Men durfde de klantenkring niet meer voor langere tijd te verlaten om nieuwe voorraden aan te voeren. Vandaar dat de Rusluie besloten tot het oprichten van compagnieën. Een tweede argument tot het oprichten hiervan was dat reizen en goederenvervoer in die dagen uiterst omslachtig en kostbaar waren, zeker voor een enkeling. Er moest linnen gekocht worden in Almelo, Amsterdam en Utrecht en meestal contant worden betaald. Zo'n compagnie bestond uit enkele, meestal onderling door huwelijken met elkaar verbonden, families. Zo bundelden ze kapitaal en mankracht en deelden ze het risico. Het vervoer van het linnen gebeurde over land met paard en wagen (2350 km), een onderneming die drie tot vier weken duurde, of per schip vanuit Lübeck. Wat de Vriezenveners in Sint-Petersburg nodig hadden, waren opslagplaatsen en winkels. In het gebouw van de Gostiny Dvor huurden de Rusluie verkooplokalen die ze omtoverden tot grote, mooie winkels.

Deze winkels werden bestuurd door compagnieën met deftig klinkende namen vermeld op de gevels zoals: Engberts, Kruys & Co, Jansen, Joost & Co, enz.

Het hoofdartikel was en bleef linnen, hoewel er meer variatie ontstond en er bijvoorbeeld ook tabakswinkels kwamen. Maar het Hollandse fijne linnen was vermaard, zodanig dat later, toen het linnen allang niet meer van Hollandse makelij was, de Russen het nog steeds "Hollands linnen" noemden.

Hoewel het verblijf in Sint-Petersburg aanvankelijk van tijdelijke aard was, reisde na 1770 steeds een deel van de firmanten van de compagnie heen en weer. Een aantal bleef vanwege de klantenbinding. Om beurten reisde men naar Vriezenveen waar de vrouwen met de kinderen woonden en voor het landbouwbedrijf zorgden. In deze tijd waren de Vriezenveense Rusluie nog steeds in de eer-

ste plaats boeren, was de Nederlands-hervormde Kerk in Sint-Petersburg niet meer dan een huiskamer, en was de reis ver en vol gevaren. Daarvan getuigen de brieven die naar huis werden gestuurd en waarin letterlijk Gods zegen werd afgesmeekt om een behouden thuiskomst en de gezondheid van alle gezinsleden.

Het zijn de familie betrekkingen binnen de compagnieën die er wellicht de oorzaak van zijn dat veel brieven bewaard zijn gebleven en waardoor het mogelijk was de tijd van de Rusluie van 1720 tot 1920 te reconstrueren. (*Boek De Ruslui door Karina Meeuwse)* Bovendien hielden de mannen vanuit de verte hun boerenbedrijf met Hollandse nauwgezetheid goed in de gaten. Zo schrijft Egbert Smelt, "zakenreiziger " voor de firma Kruys, Engberts & Co, in 1805 aan zijn "zoete en teder geliefde vrouw": *"Melde mij eens of ze die uitgeleende rogge allen weergebragt hebben, en wie dat niet heeft gedaan! Ik wou ook wel graag weten, of de rogge, haver en boekweite goed op de balken is gegaan. Dat het jonge kalf gegroeid is, staat mij goed aan. Melde mij eens of de koe veel melk geeft en of ze nog in order is. Dat het varken goed meevalt is mij ook lief, daar ik het zelf gekogt hebbe. En hoe houd het paard zig, hartenlief ?"*

Niets ontsnapte aan hun aandacht.
Blijkens een kerkvergadering van de Nederlands-hervormde gemeente in november 1774, over de taal waarin zou moeten worden gepreekt (Duits was de alom gebruikte handelstaal) waren er onder de 32 stemgerechtigde leden, zes tegenstemmers waarvan vijf Vriezenveners. De overigen waren Hollanders welke in die tijd de Vriezenveners nog niet zagen staan. In de jaren die volgden ontwikkelden de compagnieën, het aantal en hun omvang zich gestaag. Het aantal Vriezenveners welke de lange tocht naar Sint-Petersburg aandurfden nam toe, onder hen waren gezinnen welke zelfs emigreerden naar Rusland om daar een nieuw bestaan op te bouwen. Het gezin van Coert Heijneman was het eerste gezin in de geschiedenis van de Rusluie, dat naar Sint-Petersburg emigreerde als gevolg van een mislukte reis naar West-Indië waardoor hij in financiële moeilijkheden was geraakt.
(Wordt vervolgd.)

Lou Banda.

WATERSNOOD IN 1953 EN ADOPTIE - SEROOSKERKE

31 Januari aanstaande is het alweer 60 jaar geleden dat de watersnoodramp een enorme ellende veroorzaakte in het zuidwesten van Nederland en naast al het menselijk leed, ook veel schade aanrichtte aan de veestapel en aan de infrastructuur. In de nacht van 31 januari op 1 februari 1953 veroorzaakte een zware noordwester storm en extreem hoogtij meer dan

400 dijkdoorbraken langs de Nederlandse kust met enorme overstromingen in de provincie Zeeland, de Zuid Hollandse eilanden en West Brabant.
Het aantal doden als gevolg hiervan bedroeg 1835 waarvan er in Zeeland 873 te betreuren vielen waaronder tenslotte op het eiland Schouwen-Duiveland 525.

Er werden 72500 mensen naar elders geevacueerd, niet alleen zoveel mensen maar ook 20000 koeien, 1200 varkens, 1750 paarden, 165000 stuks pluimvee en heel veel kleinvee als schapen en geiten vonden de dood in de golven.

Serooskerke In 1953

In Serooskerke, toen een klein dorpje op het eiland Schouwen-Duiveland met destijds 219 inwoners (na de gemeentelijke herindeling opgegaan in de gemeente Schouwen-Duiveland), lieten bij deze ramp 15 mensen het leven door verdrinking van wie 8 ingezetenen van deze kleine gemeente. Dat wil zeggen dat ruim 3,5% van de plaatselijke bevolking daarbij is overleden.

Bij het aanschouwen van al die narigheid na deze enorme watersnoodramp, besloten de toenmalige Gelderse gemeenten Ruurlo en Wisch gezamenlijk het dorpje Serooskerke te adopteren.
Zeer veel ijverige handen vanuit de Gelderse-Achterhoek werden nadien uit de mouwen gestoken om aldaar in Serooskerke alle wegen en huizen slibvrij en voor zover mogelijk weer bewoonbaar te maken voor de mensen daar, een ongekende grote klus, uitgevoerd door vele, vele Achterhoekse vrijwilligers.

Entertainment
Als intermezzo en tevens om de band met Serooskerke destijds zo sterk mogelijk te doen zijn, werden gedurende een tweetal jaren achtereen ontspanningsavonden voor de Serooskerkenaren aangeboden die vanuit Ruurlo werden georganiseerd en in Serooskerke gepresenteerd door een Ruurlo's cabaretgroepje dat onder leiding stond van dhr. B.A.J. Gerdes sr., toenmalig hoofd van de St. Willibrordusschool alhier. Een en ander vond plaats tijdens de ambtsperiode van burgemeester J.W. de Beaufort uit Ruurlo en burgemeester van Tuyll van Serooskerken van Wisch (voorheen burgemeester van Ruurlo) die beiden het voortouw namen in de organisatie rond de algehele hulpactie ten behoeve van Serooskerke.
Minimaal vier keer in totaal vertrok toentertijd een konvooi auto's, vergezeld van een vrachtauto van de gemeente Ruurlo richting Zeeland, waarbij op een keer de vrachtauto was volgeladen met 20 mud
(van de 250 mud toegezegd) aardappelen, 1100 blikken bonen, kachels, ledikanten zelfs een babyuitzet en 22 cakes ten bate van een toneel-en zanguitvoering voor de mensen aldaar, om de bewoners een avond te amuseren en ter leniging van de algehele nood in hun dorp.
Alle hulpverlenende acties, zo ook de cabaretvoorstellingen, werden door de inwoners van Serooskerke bijzonder op prijs gesteld en zeer gewaardeerd.

De adoptie werd beëindigd met een afsluitend gezellig samenzijn en een feestavond op 10 December 1955 in Serooskerke waarbij Ruurlo de gemeente Serooskerke tot slot nog meubilair aanbood voor een inmiddels voor hen nieuw gerealiseerd dorpshuis.

Wim Huitink.

Historische Vereniging Old Reurle:

Opgericht 15 februari 1984

Voorzitter:	Dhr. D.Chr. Weenk, Kerkplein 10, 7261 AZ Ruurlo T: 0573-453774 E: decewe@concepts.nl
Secretaris:	Dhr. L.W. Besselink, Noorderweme 6, 7261 PX Ruurlo T: 0573-452376 E: leobesselink@concepts.nl
Penningmeester:	Dhr. J.H. Holtslag, Stationsstraat 10c, 7261 AD Ruurlo T: 0573-453904 E: jh.holtslag@concepts.nl
Bankrekening:	Rabo Achterhoek-Noord, Ruurlo, Rekeningnummer 3567.22.996 t.n.v. Historische Vereniging Old Reurle
Tweede voorzitter:	Dhr. A.J. Kettelerij, Borculoseweg 62, 7261 BL Ruurlo T: 0573-452204 E: kettelerijruurlo@hetnet.nl
Bestuursleden:	Mw. J. Schepers-Abbink, Stationsstraat 10, 7261 AD Ruurlo T: 0573-452409 E: a.schepers@concepts.nl Mw. I. Hummelink-Klein Brinke, Strikkersteeg 11, 7261 RW Ruurlo T: 0573-453531 E: b.hummelink@telfort.nl Dhr. H. Wezinkhof Kapelweg 4,7251KM Vorden. E: wezink@planet.nl
Organisatie jaarprogramma:	Mw. J. Schepers-Abbink, Mw. I. Hummelink-Klein Brinke
Archeologische Werkgroep Coördinator:	Dhr. H. Meulenveld, Vordenseweg 4, 7244 PS Barchem T: 0573-491319 E: henk.meulenveld@wxs.nl
Landbouwwerktuigen Coördinator:	Dhr. D.H. Klein Brinke, Kooiersdijk 2, 7261 RB Ruurlo T: 0573-452048 E: lireko@hetnet.nl
Redactie ‘Onder d’n Kroezeboom’:	Dhr. A.E. Banda, Dekkersweg 2, 7261 MC Ruurlo T: 0573-452212 E: lou.banda44@gmail.com Mw. W. Braakhekke, Hengeloseweg 8, 7261 LV Ruurlo T: 0573-453496 E: braakhekkewh84@gmail.com Mw. G.M. Dijkman-Spijker, Branderveenweg 4, 7261 RE Ruurlo T: 0573-491250 E: dijkman.spijker@hetnet.nl Dhr. G.J. Glijnis, Willem Alexanderlaan 62, 7261 WJ Ruurlo T: 0573-453435 E: gj.glijnis@concepts.nl
Verspreiding Kroezeboom:	Mw. J. Schepers-Abbink
Internetsite:	www.oldreurle.nl E: info@oldreurle.nl
Contributie per seizoen:	€ 14,00 persoonlijk lid, € 21,00 voor echtparen. Bij toezending per post € 6,00 extra voor portokosten. Kamer van Koophandel te Arnhem, inschrijfnummer 40103401 **Het kwartaalblad Onder d’n Kroezeboom is ingeschreven onder het nummer ISSN 0929-919X**